

**ԵՍՍՅԻ Գ. ՊԵ.** — (1430—1431) Մարտինոս Ե. պապը 1431 ժիտոր. 1ին Հելուեախոյ Բասիլիա (Basilea կամ Basel) քաղաքը նոր ժողով մը հրաւիրած էր եկեղեցիի միութեան համար. իր մահով ժողովին հաւաքումը յապաղեցաւ և յաջորդ ընտրուեցաւ Ե. գինէոս Դ: Բասիլիոյ ժողովականները 1433ին ժողովի հրաւիրեցին, ինչպէս յունաց կայսրը ու պատրիարքը, նոյնպէս հայոց կաթողիկոսը Կոստանդին Վահկացին. կթղ.ին հրաւիրագիրը Պոլիս ղրկեցին երկու հայ եպիսկոպոսներուն՝ որ հասցուցին զայն Վահկացիին, ու Բասիլիայի ժողովականաց ալ գրեցին որ կթղ.ին կը վերաբերի այս խնդիրը, իրենք հրաւիրագիրը ղրկած են անոր: Այս գիրը ստորագրող եպիսկոպոսներէն մին էր Յովհաննէս՝ կթղ.ին փոխանորդը Պոլսի մէջ, իսկ միւսը՝ Եսայի եպիսկոպոս՝ Երուսաղէմի պատրիարքին ամուսնակիցը: Եւգենէոս Դ. ինքն ալ, 1436ին Յոյներուն և Հայերուն հրաւիրագիրներ ղրկեց. այս անգամ ժողովը զուամարուեցաւ Իտալիոյ Փերրարա (Ferrara) քաղաքը որմէ յետոյ փոխադրուեցաւ Փլորինսիա (Florence): Հայոց կթղ.ին վերաբերեալ հրաւիրագիրը այս անգամ ղրկուեցաւ միայն Եսայի եպս.ին. որ կը պատասխանէ թէ հրաւիրագիրը ղրկած է կթղ.ին, և թէ ան միայն կրնար որոշում մը տալ. պատասխանը շատ քաղաքավարական էր և կը կրէր Եսայիս Երուսաղէմի ստորագրութիւնը: Այս նամակներուն ընդօրինակութիւնը կը գտնուէր Mansի հաւաքածոյին մէջ (հատ. 1. էջ 642. տե՛ս Ազգայն. էջ 2070—78. Պայնան. էջ 80—90): Վերև յիշուած Եսայի եպս.ը ամուսնակից մ'էր Երուսաղէմի Եգիպտացի Մարտիրոս պտրք.ին որ յիշատակարաններու համաձայն, վերոյիշեալ Եսայի եպս.ին անկցուեցաւ Գողգոթայի վերստացման գործին մէջ յաջողութիւն զբտաւ: Եսայի եպս. առանձին ալ գահակալեց: Յիշատակարաններու մէջ Եսայի Գ.ի անունը Մարտիրոս պտրք.ին հետ միասին կը յիշատակուի, ինչպէս Սարգիս գրիի յիշատակարանին մէջ (ՄՁ. թ. 67):

**ԵՍՍՅԻ Դ. ՊԵ.** ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ, ԹԱՂԱՍՅԻ. — Ծ. 1825 ին. Ս. Յակոբ կը ժամանէ 1844 ին. Չո. 1850 ին. կ'ուղևորի Պոլիս լուսանկարչութիւն սորվելու համար 1859ին. կը մեկնի Եւրոպա 1863ին Սպարթալեան եղբայրներու և Մանչեսթր բնակող հայ վաճառականներու օգնութեամբ կատարելագործելու նաև գալվանուով և զունաւոր պատկերներ շինելու արուեստը. վերադարձին՝ նոյն վաճառականներուն իբր ձօն յիշատակի՝ 1869 ին